

Bir Bilim Adamının Coğrafyası

Sırrı Erinç

Türkiye, yetiştirdiği bilim adamları ile çağdaş uygarlık seviyesinde yerini alacaktır. Ülkemizde bilimin gelişmesi ve aydın düşüncenin yerleşmesi için bilim adamlarımıza çok büyük işler düşmektedir. Bu görevi yıllarca başarıyla yürütebilmiş bilim adamlarımızdan birisi de hiç şüphesiz Prof. Dr. Sırrı Erinç'tir.

Sırrı Erinç, 24 Ocak 1918'de İzmit'te dünyaya gelir. Ailenin 4. çocuğu olan Sırrı Erinç'in babası o tarihlerde İzmit ağır ceza reisi olan Hüseyin Fuat Bey, annesi ise Emine Maide hanımdır. Hüseyin Fuat Bey, Kurtuluş Savaşı'nın hemen ardından Aydın'a tayin edilir ve ailesiyle birlikte oraya gider. Aydın, Sırrı Erinç'in ilkokula başladığı şehirdir ama ilkokulu İstanbul'da bitirecektir. 1930'lu yıllar ise Erinç'in İstanbul Erkek Lisesi'nde geçirdiği yıllardır. İstanbul Erkek Lisesi Sırrı Erinç'in parlak akademik geleceğinin temellerinin atıldığı yerdir. Lisede çok başarılı bir öğrencidir. Parlak zekâsı ve dil öğrenmeye olan yeteneği bu yıllarda açığa çıkar. Alman olan dil öğretmeni, bu yeteneğini iyi kullanarak ona Almancayı çok iyi bir şekilde öğretir. Ayrıca lisenin son sınıfına gelindiğinde Sırrı Erinç'in yabancı dil bilgisi, Fransızca ve Rusça'da okuduğunu anlayacak düzeye erişmiştir. Yerbilimlerine olan merakı da lise yıllarında başlar. O dönemlerde coğrafya öğretmen-

leri olan Mehmet Şükrü ve Halil Şükrü beyler onun giderek tutku haline gelen bu eğilimini desteklerler ve Sırrı Erinç henüz lise öğrencisiyken onu Ord. Prof. Dr. Hamit Nafiz Pamir ve Ord. Prof. Dr. Besim Darkot ile tanıştırdılar. Sırrı Erinç bu yılları şöyle anlatır: "O zamanlar ben jeolojiye meraklıydım. Jeolog olacaktım, kutuplara gidecektim, keşifler yapacaktım. Böyle hayallerim vardı. Liseyi 1936 yılında birincilikle bitirdim. Jeolojiye olan merakım ise lisenin 9. sınıfında başladı, bütün hocalarım da beni desteklediler. Yalnız şunu söylediler bana: 'Oğlum sen bu lisenin yıldızısın ama bu işten para kazanamazsın; gel vazgeç.' Hayır dedim ben coğrafyacı olacağım.

Rahmetle anarım iki hocam vardı, Şükrü beyler, onlar beni üniversitedeki iki kişiyle tanıştırdı. Bunlardan birisi rahmetli hocam Besim Darkot bey, ikincisi de Türkiye'de jeolojinin kurucusu olan ve sonradan MTA'nın genel müdürlüğünü yapan Halit Nafiz Pamirdi. Fakat o sıralarda jeoloji, tabiiye bölümündeydi. Tabiiye'de fizyoloji okurlar, botanik okurlar, hayvanat okurlar ve arada bir de jeolojiyle ilgili bir ders görürlerdi. Bu beni tatmin edecek bir şey değildi. Onun için ben coğrafyaya girdim. Fiziki Coğrafya konularına zaten meyilim vardı. Lise hocalarım beni üniversite hocalarına götürüp emanet ettiler. Ben oraya emanet olarak gittim."

Sırrı Erinç, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü'ne kaydolar. Aynı zamanda da Yüksek Öğretmen Okulu'na da girmiştir. Erinç, bu okulun öğrencilerine zorunlu olan tarih derslerine girmekle yükümlü bulunur. Ama o, yerbilimlerine duyduğu aşırı sevgi nedeniyle tarih yerine jeoloji almayı başarır. Böylece idealindeki eğitimi almayı başarmıştır. "Yüksek Öğretmen Okulu, bu durumu bakanlığa yazdı ve bakanlıktan sırf benim için izin çıktı. Bu, okulun tarihinde ilk kez gerçekleşen bir olaydır. Böylece ben hem coğrafya hem jeoloji bölümlerinden mezun olan ilk kişi oldum."

Erinç, üniversite yıllarında İngilizce de öğrenerek bildiği dillerin sayısını artırır. Erinç'in öğrencilik yılları kendi deyimi ile "Bilimsel Türk Coğrafyasının kuruluş ve örgütlenme dönemine" rastlar. O yıllarda Edebiyat Fakültesi Coğrafya bölümünün başında İ. Hakkı Akyol gibi Türkiye'de modern coğrafyanın kurucularından olan bir bilim adamı bulunmaktadır. Akyol, fiziki coğrafya alanında etkinliği büyük olan ve bu konuda saha çalışmalarının katkılarını kavramış bir araştırmacıdır. Onun yanında meslekten coğrafyacı olarak yetişmiş sayıca az fakat nitelikçe kuvvetli bir öğretim kadrosu bulunmaktadır. Bu kadro Fransa'da öğrenim yaparak, de Martonne ve Baulig gibi otoritelerin yanında yetişmiştir. Bu dönemde henüz Türkiye'de çalışmaları devam eden Chaput'un etkisiyle jeolojiye dönük çalışmalar yapılmaktaysa da jeomorfoloji öğretiminde Akyol-Darkot ve Ardel ekibi Davis-Richtofen ilkelerini yansıtan Fransız jeomorfoloji ekolüne bağlılığını sürdürmektedir.

Sırrı Erinç, hocalarından bu ekolü büütün incelikleri ile öğrenirken, Obst'un bölüm kütüphanesine sağladığı zengin eserleri de aslından okuyarak metodolojisini geliştirir ve değişik ekolleri tanıma olanağı bulur. 1940 yılında mezun olan Erinç, coğrafyaya olan derin sevgisi ve başarılı çalışmaları sonucunda 1 Eylül 1940 tarihinde Coğrafya Enstitüsünde asistan olarak çalışmaya başlar. Sırrı Erinç'in akademik yaşamındaki ilk önemli olay 6-21 Haziran 1941 tarihinde Ankara'da toplanan I. Coğrafya Kongresidir. Erinç bu kongreye katılmaz ama H. Louis tarafından kongrede sunulan bildiriye basılmak üzere Türkçe'ye çevirir. 1944 yılında tamamladığı tezi glasyal morfoloji üzerinedir ve bu tezi ile "doktor" unvanını alır. Erinç'in tezinin en önemli yanı Doğu Karadeniz dağlarında varlığı bilinmeyen bazı Pleistosen glasyal şekillerini ortaya çıkarmasının yanı sıra Pleistosen daimi kar sınırının o dönemde bugünkünden daha alçak oluşunda yalnızca iklimin değil, tektoniğin de rolünün bulunduğunu kanıtlamasıdır. Bu çalışmayla Doğu Karadeniz Dağları'nın Pleistosen'den beri bir tektonik yükselmeye uğradığı kanıtlanmıştır. Kaçkar Dağları'nda buzul olduğunu ortaya çıkaran ilk kişi olan Sırrı Erinç Bu buluşunu şöyle anlatır: "Güçlükle başladığımız işlerden biri Kaçkar Dağları'ndadır. Kaçkar Dağları'nı Türkiye'ye ben tanıttım. O dönemlerde Türkiye'de buzul olduğu bilinmiyordu. Bu bölgeye oldukça maceralı bir yolculuktan sonra eriştik. Trenle Erzurum'a gitmiştik. Orada o zamanlar posta tatarı vardı. İspir'e kadar yaklaşık 200 kilometre yürüdük. Gece 2000 metre yükseklikte, otların arasında soğuktan çenelerimiz titreyerek konakladık. Dağları yaya olarak gezdik, resimler çektik ve her seferinde birleşerek eve döndük. Ben eve geldiğim zaman daima kapıda soyunurdum. Eşim Vahide beni hamama, giysilerimi de kazana sokardı. İşte o günlerimiz böyle geçti."

Sırrı Erinç 1945 yılında doktorasını tamamladıktan sonra Üniversite'nin o dönemki rektörü Cemil Bilsel tarafından Ahlat'ta İstanbul Teknik Üniversitesi'ne bağlı bir enstitü kurmak üzere görevlendirilir: "Biz Ahlat'a gitmek üzere bir pırpır uçağa bindik. Nasıl bindik bugün hayret ediyorum. Pilot önde, ben de arkasında oturuyorum.

1960 Konya Karapınar kumulları

Önce Van'a gittik; oradan eşya aldık. Bize o dönem 750 lira para vermişlerdi, o parayı kullandık. Van'da bir gemiye bindik ve büütün gölü dolaşarak, bir gece de gemide yatmak suretiyle, önce Erciş'e sonra da Ahlat'a geldik. Orada 45 gün kaldık. Enstitü'nün tabelasını bizzat ben yazdım 'İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tarih ve Coğrafya Araştırma Merkezi' diye. Ne yazık ki sonra oranın gerisi gelmedi. Ama bu Van'daki 100. Yıl Üniversitesi'nin ilk nüvelerinden biri sayılabilir."

Doktorasını tamamlayan Erinç, doçent olduğu 1948 yılına kadar çok az araştırma yapar. Bu sırada gözlemlerine dayanan bir rejyonal etüd yayımlar. Bunun yanında uzmanlaşmış olduğu glasyal morfoloji çalışmalarını da sürdürmektedir. O dönemlerde coğrafya araştırmaları ile ilgili yazıların yayımlandığı tek kaynak "Türk Coğrafya Kurumu" nun çıkarmakta olduğu "Türk Coğrafya Dergisi" dir. Sırrı Erinç'in doçentlik tezi "Van Gölü ve Çevresinde Coğrafi Araştırmalar" adını taşır. İlk kez 1945 yılında başladığı Van gölü çevresindeki arazi araştırmalarının bir sonucudur bu tez. Erinç, Van Gölü'nün derinliğini ilk ölçen bilim adamıdır aynı zamanda. "Van Gölü'nün derinliğini ilk ölçen benim" diyor söylemiş sırasında "1945 yılında Perşembe pazarından 100 metre kadar çelik kablo aldım. O döneme değin Van

1954'te 2528 metralik Hönaz zirvesinde.

"Buzulların şekillendirdiği, çizdiği ve cilâladığı bir hörgüçkaya. Sağda Sırrı Erinç. Salaçar yöresel Verçenek (3711m) güney yamaçları. (1944)

1948'de Cilo Dağları'nda.

Gölü'nün derinliği hakkında herkes bir şeyler söylüyordu. Kimileri 5-10 metre diyordu, kimileri dipsiz diyordu. Bize araştırma yapmak için bir kayık bir de gemici verdiler. Çelik kabloları kayığa yükledik. Eşim Vahide Hanımla birlikte metre metre, 10 metrede bir değişik renkte olmak üzere kabloları bağladık. Bu kablolar bir de çıkırığa bağlıydı. Kablonun ucunda bir ağırlık bir de termometre vardı. İstanbul Boğazı'nda araştırmalar yapmış İngiliz Philip Ulyott adında bir biyoloji hocası vardı. Kablonun ucundaki termometre onun kullandığı cinsten Negret-

ti-Zambra adında ters dönen bir termometreydi. Bu termometreyi atarsınız derine, bir de ağırlık salladığınız zaman telden suyun sıcaklığı neyse onu alırsınız. Ben onu salladım, 100 metreye kadar gittik. Fakat Van Gölü adeta bir deniz; bir ucundan bir uçuna 120 km. O sırada fırtına çıktı; akıntı bizi sürüklüyor. Ben aletleri bıraktım kürek çekmeye başladım. Bizim o halimizi farkedince Tatvan'dan bir motor göndermişler, bizi o kurtardı; yoksa az daha boğuluyorduk. Ben işte o zaman Van Gölü'nün derinliğinin 100 metreyi geçtiğini ölçtüm. Son zamanlarda mo-

dem aletlerle yapılan ölçümler sonucu derinliğin 450 metre olduğu anlaşıldı."

Sırrı Erinç'in doçentlik tezi bir rejijonal etüd olarak daha ileride yayımlayacağı "Doğu Anadolu Coğrafyası" adlı kitabının çekirdeğini oluşturur. Aynı zamanda Erinç'in göl araştırmalarının da bir başlangıcı olur. Sırrı Erinç, yalnızca jeomorfoloji ile değil, Fiziki Coğrafya'nın hemen bütün dallarında araştırma yapmış ve ortaya orijinal yayın ve bulgular çıkarmış bir araştırmacı olarak ilk hidrografya çalışmasını Van Gölü üzerinde yapmıştır. Herleyen yıllarda Sapanca Gölü üzerinde de Van

'Tekmil' Bir Yerbilimci

A.M. Celal Şengör
Prof. Dr. İTÜ Maden Fakültesi

Bilim ve Teknik dergisi tarafından aranıp Sırrı Erinç hakkında bir çerçeve yazı yazmam istendiğinde büyük bir heyecanla "Şeref duyayım! Derhal!" dedim. Dedim ama, telefonu kapatıktan sonra, birden uyanırdım! Sırrı Erinç'e çerçeve yazmak! İlgisinin, araştırmalarının, öğretim faaliyetinin kapladığı alanın bir köşesini jeoloji ve jeofizik, bir diğerini klimatoloji ve meteorolojinin, bir başkasını botanik ve vejetasyon coğrafyasının, bir ötekisini oseanografi ve ekolojinin, geri kalanlarını da beşerî ve iktisadî coğrafyadan bilim tarihine kadar değişen sosyal bilimlerin oluşturduğu; geleneksel doğa bilimi/sosyal bilim sınıflamasının içine dahi sığmayan bu entellektüel abideye bir "çerçeve yazmak" Alexander von Humboldt'u bir çerçeveye sığdırmaya kalkmak kadar imkansız olacaktı. Bilim adamı olarak Sırrı Erinç'i genel hatlarıyla tanıtmak da beni aşan bir işti, zira ben Hoca'yı yalnızca bir jeolog olarak eleştirel bir gözle irdeleyebilirim; onun ilgi alanına giren ve bilme orijinal katkılar yaptığı diğer tüm konularda ben en çok bir amatör olarak -çoğunun ondan öğrenmiş olduklarımızla- konuşabilirim.

Ancak benim Sırrı Erinç hakkında kendi deneyimime dayanarak konuşabileceğim ve Hoca'nın çok belirgin bir özelliğinin altını çizmeye yarayacak önemli bir konu var: Sırrı Erinç'in lise öğrenciliğinden beri benim üzerimde bilim adamı ve öğretmen olarak yaptığı etki. Diyebilirim ki benim yerbilimlerindeki entellektüel ilgimin merkezini İhsan Ketin belirlemiş, çerçevesini de Sırrı Erinç çizmiştir.

Robert Kolejl'in son sınıfındayken jeolojeye ve genelde fiziksel coğrafyaya olan ilgim coğrafya hocam Tanık İnözü'nün bacağına ve kendisi de Robert Kolejl'in ortaokul coğrafya hocası olan İsmet Konuk'u etkilemiş. Bir gün İsmet Bey beni yakaladı; "Celal" dedi, "senin bu halin bana Sırrı Erinç'in öğrenciliğini hatırlatıyor. Bir gün seni Sırrı'ya götürmemi ister misin? Sırrı, benim üniversiteden arkadaşımdır". Gökten iner gibi gelen böyle bir teklif reddedilir mi?

Birkaç gün sonra, 1973 yılının ilkbaharının ilk günlerinde, ben Sırrı Bey'in karşısındaydım. Önce bana ilgi alanım ve niyetlerim hakkında birkaç soru sordu. Biraz konuştuktan sonra ben ondan jeoloji ile ilgili tüm yayınlarını istedim. Hoca hademe Zeki Eferdi'den bir merdiven istedi, beş küsur metre tavan yüksekliği olan odasının en yüksekteki dolaplarına kadar ulaşarak bir lise öğrencisinin istediği yayınları tek tek topladı. Yıllar sonra dikkatimi çekmiştir; o gün Sırrı Bey bana ne istemişsem onu vermiş, "Bak benim daha başka şu şu yayınlarım da var" diye tek bir kelime etmemişti. Odasında iş bitince, o zaman asistan olan Kemal Göçmen'i çağırdı, beni kütüphaneye götürmesini daha sonra gene Sırrı Bey'in yayınlarından meşhur Alman coğrafyacısı Obst'un temellerini attığını öğrendiğim koleksiyon hakkında bana bilgi vermesini söyledi. Yerbilimlerinin pek çok büyük klasliğini hayatımda ilk defa orada gördüm.

Lise bitene kadar Sırrı Bey'i sık sık ziyaret ettim. Elimde olmayan ve okumak istediğim yayınlarını keşsettikçe gidip istedim. Her gittiğimde on-onbeş dakika sohbet ederdik. Her seferinde o sohbet içinde Sırrı Hoca bana yeni bir şey öğretir, yeni birşeyler okumamı, ilgimi genişletmemi sağlardı. Bu ilişki, mutluluk ve iftiharla söyleyeyim ki, hâlâ sürmektedir. Ben hâlâ, yeni bir yayınımlı hazırladığımda veya yeni bir araştırma projesini oluşturma aşamasında mutlaka en az bir defa Sırrı Bey'e danışır, onun fikrini alırım. Asya'nın Dördüncü Zaman iklim değişikliklerini incelemek için oluşturduğumuz bir projeyi Sırrı Hoca ile tartışıp tartışmayacağımı sorduğum zaman Nüzhet Dalfes'in kendine has babacan tavıyla verdiği cevap sanırım Sırrı Erinç hakkında benim tüm arkadaşlarımın ortak kanaatidir: "Valla, abicim, Türkiye'de dünya sistemleri hakkında ne konuda olursa olsun her denilen büyük bir hızla anlayan ve söylecek mutlaka faydalı birkaç sözü olan tek adam benim bildiğim kadıyla Sırrı'dır. Dolayısıyla ona danışmadan zaten olmaz bu işler!" 1979 yılında o zaman İstanbul Üniversitesi'nde jeoloji doçenti olan arkadaşım Yücel Yılmaz'ı Sırrı Bey'e tanıştırmak için ikisini bir ögle yemeğine davet etmişim. Yemekte Yücel'le

beraber Hoca'ya o zaman üzerinde çalışmakta olduğumuz Paleo-Tetis araştırmalarını anlattık. Sırrı Bey'in o zaman çok yeni olan bu konuyu kavramadaki sür'ati ve geliştirdiği fikirler Yücel'i çok etkilemişti. Yemekten sonra Hoca'dan ayrılmaya sordum: "Nasıl buldun?" "Müthiş bir adam! Biraz daha oturaydık, o bize anlatmağa başlayacaktı." Sonra Yücel ilâve etti "İşte kardeşim, zeki, meraklı ve çalışkan birini buldun mu sonuç böyle oluyor. Düşün bir de bu adam Cambridge veya Oxford'da veya MIT'de falan yetişebilirdi! Elinin altında muntazam çalışan bir kütüphane, düzenli bir araştırma geliri ve yılda bir-iki üstün seviyeli öğrencisi olaydı Geçim derdine düşmeden yaşayabilirdi. Hoca hakikaten bir hazine de, düşünüyorum acaba Türkiye bu hazinenin ne kadarını kullanabilirdi?"

Sırrı Hoca'ya yakın olmak bahtıyarlığına eriştiğim çeyrek yüzyıllık sürede onun bilgiye olan doymaz samimiyetine, engin insan sevgisine ve sınırsız deneyecek vatanperverliğine şahit oldum. Onun tüm vericiliğine rağmen Türkiye, Atatürk'ün başlattığı ve Sırrı Bey'i de bizzat kendisinin bir ürünü olduğu entellektüel seferberliği İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sürdürmediği için, Sırrı Erinç'ten gereğince yararlanamamıştır. Üniversite içi akisiz çekışmeler, 40 yıllık Türkiye Jeoloji Kurumunun ortadan kalkmasına neden olan ilkel yaklaşım, Sırrı Erinç ve İhsan Ketin gibi uluslararası büyük yerbilimcilerimizin büyük ölçüde kendi grupları içine çekilmeleriyle neticelenmiştir. Her ne kadar Türkiye'nin son yirmi yıl içinde yerbilimlerinde yaptığı ciddi atılım büyük ölçüde bu iki kişinin çevresindekilerle yapılmışsa da, daha sağlıklı bir ortamda bu atılım kuşkusuz çok daha büyük olabilirdi.

1979 yılında Sırrı Bey, Birleşmiş Milletler Coğrafya Adlar Komisyonu toplantısına katılmak için New York'a geldi. Ben de o sırada New York'da, Albany'de doktora öğrencisiydim. Hocam, şöretli tektonikçi Prof. John Dewey, Sırrı Hoca'nın New York'da olduğunu öğrenince kendisini Albany'e davet etti ve Türkiye'nin neotektoniği konusunda yapılacak çalışmalar hakkında bütün bir gün görüştü. Bu görüşme sonunda İsmet Körfezi'nde bulunan Tirenien (- 140 ile 60 bin yıl ön-

Gölü'ne benzer bir çalışma yapacaktır. Eriñç, doçent olduktan sonra araştırma ve yayın çalışmalarına hız vermiştir. Coğrafya dünyasının sınırlı olan yayın olanakları onu daha başka kaynakların araştırılmasına yöneltmiş ve içte ve dışta çeşitli dergilerde yazılarını yayımlatmaya başlamıştır. Bu dergiler arasında "Fen Fakültesi Mecmuası", Almanya'da yayımlanmakta olan "Geologische Rundschau", Amerika'da yayımlanan "Annals of the Association of American Geographers" ve "The Geographical Review" sayılabilir. Eriñç'in bu dergilere yazdığı yazılarda ağırlıklı olarak Klimatoloji'ye yer verilmiştir. Bu yazıların ve araştırmaların içinde en önemlisi Thorntwaite sınıflandırmasına göre Türkiye iklim tiplerini saptayan yazıdır.

1950'li yıllarda Türk coğrafyacılığında büyük atılımlar meydana gelir. Bu atılımlar Sırrı Eriñç'e de büyük ola-

naklar sağlar. Eriñç, 1951-1952 yıllarında A.B.D'de Fulbright bursu ile ziyaretçi öğretim üyesi olarak çeşitli üniversitelerde dersler verir. Türkiye'de Fulbright bursu ile yurtdışına giden bilim adamları arasında ilklerden biridir Eriñç. Öncelikle batıda, California'nın Berkeley Üniversitesi'nde iklim, güneydoğuda Louisiana Devlet Üniversitesi'nde alüvyal jeomorfoloji araştırmaları yapma olanağı bulur. Thornthwaite'in Johns Hopkins Üniversitesi'nde bulunan klimatoloji laboratuvarını inceleyen Eriñç, burada buharlaşma, terleme ve su bilançosu konusunda deneysel çalışmalar yapar. Bunların yanında toprakçı Sokoloff ile tanışma olanağı da bulur. Sırrı Eriñç Amerika'dan Türkiye'ye döndüğünde Edebiyat ve Fen Fakülteleri yeni binalarına taşınmış ve yerleşmiştir. Bu dönemde "İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi" yayımlanmaya başlamış ve

Bostancı Gezisi, Mart 1962.

böylece araştırmaların yayımlanabileceği yeni bir kaynak doğmuştur. Bunun yanında 1954'te yayımlanmaya başlayan "Review" bu olanağın zenginleşmesine katkıda bulunur. Eriñç gibi, araştırma açısından kendi deyişimiyle 'velud' (verimli) olan ve birden fazla dilde yazı yazabilen bir araştırmacı için böyle bir derginin varlığı gerçek-

cesi arası) çökeltilerine bir arazi gezisi yapması kararlaştırıldı. Gerçekten o yaz Dewey, Sırrı Hoca, ben ve o zaman asistan olan Bora Avcıoğlu Yalova civarına bir günlük gezi yaptık. Sırrı Beyi geziyi büyük bir ehliyet ve neşe ile yönetti. Gezinin sonunda Dewey'nin beni bir köşeye çekip dediklerini hâlâ kelimesi kelimesine hatırlıyorum: "Bu adam coğrafyacılığı değil mi?" "Evet" "Jesus! He is one of the best field geologists I have seen anywhere!" ("Vay! Bu benim dünyada gördüğüm en iyi arazi jeologlarından biri") Daha sonra hem Albany'den Dewey'nin hem Cambridge'den Dan McKenzie'nin neotektonik ve kuaterner volkanizması üzerine çalışan öğrencileri Eriñç'den yararlanmışlardır. Bunlardan doktora yeni yayınlanmış olan Judith Richardson-Bunbury, Kula volkanizması üzerine yaptığı çalışmada, kendi incelemelerine en sağlam dayanağı Eriñç'in 1970 yılında yayınladığı Kula ve Adala arasındaki volkanik rölyef hakkındaki etüdünün oluşturduğunu söylemiştir.

Geçenlerde bir gün atmosfer bilimci Mehmet Karaca ile sohbet ederken ona Dewey'nin Sırrı Bey'in jeoloğu hakkında söylediklerini naklettiydim. "Vallahi jeoloğunu bilmem ama bana sorsan Sırrı Hoca şu anda Türkiye'deki en kaliteli iklim bilimcidir" diye karşılık verdi Mehmet.

Sırrı Bey hakkındaki fragmanlarımı son bir anekdot ile bitirmek istiyorum. Geçen Nisan ayında Rusya'dan şöhretli Karadeniz Neojeni ve Dördüncü Zamanı uzmanı paleontolog Andrei Leonidoviç Çepaliga İTÜ Maden Fakültesi Genel Jeoloji Anabilim Dalı'na ziyarete gelmişti. Ziyaretin amacı Anabilim Dalımızla ortak bir Karadeniz incelemesi yapmaktı. Ziyaretin bir noktasında Dr. Çepaliga, yayınlarından bahsetmekte olduğumuz Sırrı Eriñç'i görüp göremeyeceğini sordu. "Kendisini tanı mısınız?" diye sordum "Hiç karşılaşmadık" dedi "ama ben talebelik yıllarımdan beri adını biliyim" "Ne mü-nasebetle?" Suratına çok salakça birşey sormuşum gibi baktı Çepaliga ve heyecanla İngilizce konuşmayı unutup, ana dilinde "...eta bolşoy spetsialist!" (Büyük uzmandır!) diye haykırdı.

Yukarıdaki fragmanları anlatmaktaki amacım Sırrı Bey'in araştırmacı ve öğretmeni olarak etrafı üzerinde bıraktığı etkili belgelemektir. Öğrenci olsun, meslektaş olsun, yerli olsun yabancı olsun Sırrı Bey'in bilgisinden, heyecanından, samimiyetinden ve cömertliğinden etkilenmeyen hiçbir tanıdığını ben görmedim. Hoca olarak ben kendisini lise öğrenciliğinden beri tanıdığım için, kendisine sorulan bir soruya soran lise öğrencisi de olsa, bir profesör de olsa, aynı içtenlik, aynı heyecan ve aynı çok yönlülükle cevap verdiğine defaatle şahit oldum. Belki bu nedendir ki Sırrı Eriñç Türkçe yazmış en kaliteli, en öğretici yerbilimci ders kitaplarını da kaleme almıştır. Bu konuda, meslektaş ve sevgili dostu İhsan Ketin'den üstündür. Rahmetli İhsan Hoca, gerekli bilgiyi ders kitabında mümkün olan en kısa şekilde sokarak verir, "öğrenci" ile "meslektaş" için yazılan yazıları genellikle ayırır, Sırrı Hoca ise tersine, kitaplarını hem "öğrenciye" hem de "meslektaş" hitaben yazmıştır. Bu şekilde meydana gelmiş olan *Jeomorfoloji I, Jeomorfoloji II, Klimatoloji ve Metodlar, Vejetasyon Coğrafyası* hatta kırk küsur yıl önce yayınlanmış olan *Doğu Anadolu Coğrafyası* gibi kitapları, bugün hâlâ aynı zamanda çok değerli kaynak kitapları olarak da görev yapmaktadırlar. Ben bugün dahi bazı akşamlar sırf keyif için, dili ve konuları takdim tarzı bence dünyada da eşsiz olan Jeomorfoloji ders kitabından pasajlar okurum.

Sırrı Eriñç'in bence çok önemli ve beni çok etkilemiş olan bir diğer cephesine değinmeden onun hakkındaki bu yazıyı bitiremeyeceğim. O da, Türkiye Cumhuriyeti'nin yetiştirdiği kuşkusuz en büyük doğa bilimci olan İhsan Ketin'le olan dostluğudur. Her ikisine de çok yakın olmak talihiine sahi olduğum, her ikisi de hocam olan bu iki büyük bilim adamının, bu iki abidevi insanın dostluğunun derinliği ve içtenliği, birbirlerine duydukları sevgi ve saygının enginliği beni çok etkilemiştir. Ben Sırrı Bey ile ilk tanıştığım gün jeolog olmak istediğimi söylemiştim. Bana ilk tavsiyesi İhsan Bey'in yanına gitmemi olmuştu. Bir defa dahi İhsan Bey'i bırakıp kendi ya-

nına gitmemi ima bile etmemiştir. İhsan Bey de bana her fırsatta gidip bir de Sırrı Bey'e danışmamı, onun fikrini almayı telkin etmiş. ciddi bir bilimsel çalışma örneği vereceği zaman genellikle Sırrı Bey'in yayınlarını göstermiştir. Türkiye'de herhangi bir nedenle coğrafi literatüre başvurmamız gerekse, İhsan Bey bizlere "bir de Sırrı Bey ne diyor bir soruvarın" demeden edemezdi. Ben öğrenci olarak bu dostluktan çok yararlandım. İkisi benim adeta bilimsel ebeveynim oldular. Bu mutlu öğrencilik ne yazık ki 16 Aralık 1995 tarihinde İhsan Hoca'nın ani vefatıyla ciddi bir yara aldı. Ancak Sırrı Bey, büyük bir şükran hissi ile söyleyebilirim ki, rahmetli arkadaşının yükünü de omuzladı, bana ve İTÜ Maden Fakültesi Genel Jeoloji Anabilim Dalı'ndaki İhsan Hoca'nın yetim bıraktığı arkadaşlarıma, kader birliği etmiş olduğu aziz dostunun yokluğunu hissettirmemek için elinden geleni yapmağa koyuldu. Umudumuz, Sırrı Hoca'nın daha uzun yıllar sağlıklı bu görevini sürdürebilmesi, bizlerin ve İhsan Hoca'dan sonra tüm Türk yerbilimcilerinin büyük hocası olarak başımızda kalabilmesidir.

Son bir paragrafta toplayayım. Yücel Yılmaz'ın dediği gibi zeka, merak ve çalışkanlık bir vücutta toplanınca Sırrı Eriñç gibi bir bilim adamını oluşturabilecek için gerekli en önemli malzeme derlenmiş oluyor. Ama bu yetmiyor. Büyük ölçüde aileden ve içinde yetişilen toplumdaki alman bir de "akıl" var! İşte bu "akıl", bu "rasyonalite", zekaya, meraka ve çalışkanlığa yön veriyor, onların sahibini üstün yetenekli bir bilim adamıyla beraber şefkatli bir insanı kâmil yapıyor. Ben Sırrı Hoca'nın bana ve arkadaşlarıma yaklaşımında, ben lise öğrencisiyken de, profesör olduktan sonra da, hep o şefkati sezmışimdir. Onunla temasa gelen yabancılar da Hoca'da üstün bilimsel yeteneklerinin dışında hep bir "şeytan tüyü" bulduklarını, onun kişisel cazibesinin etkisini hissettiklerini söylemişlerdir. İşte tüm bu özelliklerin sentezi ortaya Sırrı Eriñç abidesini çıkarmıştır. Ne mutlu o abideden feyz alabilmiş ve alacak olanlara.

Sırrı Erinc'in Kaliforniya Mojave Çölü ekokürsiyon çalışması (1952)

Afyonkarahisar kayalığı 1967.

ten çok yararlı olmuştur. Sırrı Erinc'in bu dönemdeki çalışmaları öğretim ve araştırma olarak ikiye ayrılabilir. Öğretim alanında, jeomorfolojide o zamana kadar bilinenden farklı bir "Periglasyal Süreçler ve Periglasyal Topoğrafya" kavramını getirmesi, daha çok Davisçi olan jeomorfoloji görüşüne genelde Peltier'e dayalı "morfojenetik bölge" kavramını sokuşu en önemli katkılarıdır. Aynı şekilde, okuttuğu rejyonal derslerde de iklimi hava kütlelerinin

hareketine esas olarak açıklamıştır. Bu yıllardaki araştırma ve yayın çalışmaları da öğretim çalışmalarına paralel olarak daima modern görüş ve yeniliklere yer verir, onları Türkiye'de uygular nitelikte olmuştur. Bu dönemde, Erciyes ve Cilo dağlarına kadar, buzul taşıyan bütün dağları gezen ve araştırmalarını yayımlayan Erinc'in, bu uzmanlık alanı dışında vermiş olduğu en önemli araştırmaların başında "Karadeniz ve Çevresinin Morfolojik Tekamülü ile Pleistosen İklim Değişiklikleri arasındaki Münasebet" adlı eseri gelir. Bu araştırmasında Erinc, özellikle Rusların en yeni çalışmalarını inceleyerek başarılı bir çalışma ortaya koymuştur. Yine jeomorfoloji alanında bu başarılı uygulamalarını bu dönemde yapmıştır. "Çukurova'nın Alüvyal Morfolojisi" ve "Gediz ve Küçük Menderes Deltalarının Morfolojisi" bu dönemin ürünleridir. Sırrı Erinc'in bu dönem çalışmalarında ağırlık merkezini flüvyal jeomorfolojinin oluşturduğunu görmek mümkündür. Flüvyal jeomorfolojide drenajın kuruluşuna önem vermiş ve yalnızca bu ve drenaj tipleri konusunda araştırmalar yapmıştır. Karacahey, Garsak, Gönen, Misiköy boğazlarını konu alan araştırmaları ile "Türkiye'de

Drenaj Tipleri" isimli yapıtı, bu tür çalışmalarına örnek oluşturur. Yine bu konuda Tanoglu ile birlikte yayınladığı fakat büyük ölçüde kendi ürünü olan Sakarya'nın eski yatağı ve drenajının yön değiştirmesine ilişkin çalışması, yayımlandığı dönemde tartışmalara yol açar. Bunun yanında Küçük ve Büyük Menderes Grabenlerinin oluşumu ile bunların kenarlarındaki "Tmolos depo"larını konu alan çalışmaları büyük önem taşıyan ve bugün bile geçerliliğini koruyan görüşleri içeren yapıtlar niteliğindedir.

Bu dönemde Erinc periglasyal topoğrafya araştırmalarına da başlar. İlk defa 1954'te Honaz Dağı'nda yaptığı bu tür çalışmalara Bozdağ ve Uludağ'da da devam etmiştir. Ayrıca pedoloji ile ilgili yayınlar yapmaya da başlamıştır. Ancak bu dönemde bunlar, kendi görüşlerini içermeyen tercüme edilmiş yayınlardır. Bunlar arasında Erinc'in A.B.D.'de tanıştığı Sokoloff'un yeni bir pedojenez anlayışını dile getiren "Humisol", Rusça'dan çevirdiği "Küçük Asya'nın Pedojenez Şartları" gibi eserler sayılabilir. Bu dönemde iklimle ilgili yazıları yoğunluk taşımaz. Yalnızca Thorntwaite laboratuvarında gördüğü bir "Buharlaştırma ve Terleme Ölçeği"ni

Sırrı Erinc'in Öyküsü

Ajun Kurter
Prof. Dr. İTÜ Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü

Sırrı Erinc'i ilk defa 1940'lı yıllarda tanıdım. Bu ilk tanışma tek yönlü ve giyabi bir tanışma olmuştu. O yıllarda Lise 1. sınıfa başlarken gördüğüm coğrafya kitabı karmaşık ve hacimli olduğu için beni ürkütmüştü. Fakat okulun açıldığı ilk günlerde bu kitabın değiştiği ve yerine Sırrı Erinc'in coğrafya kitabının okunacağı anlaşıldı. Kitap hacminin küçük oluşu yanında, ifadesi ve içeriği ile de bir evvelki ile kıyaslanamayacak bir eserd. İşte Sırrı Erinc'le bu ilk tanışmam bu şekilde ve bende olumlu bir izlenim bırakarak oldu. Zaten tahmin ederim ki, Türkiye'de çoğu kişi onunla bu şekilde, ders kitapları vasıtasıyla tanışmıştır.

Daha sonra onunla biraraya geldik. 1950'li yıllarda o zaman doçent olan Sırrı Erinc bana hocalık etti. Bu hocalık benim öğrencilik yıllarımdan öteye de taşıdı. Bugün hâlâ hocamdır. Kendisinden çok faydalandığımı, bugün de ondan her an bir şeyler öğrendiğimi söyleyebilirim. Onun öğrenciliğinden başka, aynı bölüm, aynı enstitüde çalışma arkadaşısı oldum. Böylece, yıllardır onun çalışmalarını ve kişiliğini yakından izleme fırsatı buldum.

Erinc'in kişiliğinde her zaman insanı taraf ağır basmıştır. Gençliğinde "iş ve dostluğunu ayıran" kişiliğini beni de etkilediğini ve bana her zaman rehber olduğunu itiraf ederim. Örnek bir eş ve aile babası niteliğini zamanla kürsü idaresine ve öğrencileri ile ilişkilerine de yansıtmıştır. Bu nedenle kürsüsü zamanla giderek âdetâ bir aile yuvasına

dönüşmüş ve bu huzurlu, mutlu ortam kürsü mensuplarının çalışmalarında kürsünün başarılı olmasında etkin olmuştur. Prof. Dr. Sırrı Erinc hakkında daha çok şeyler söylenebilir ve hatta kitap yazılabilir. Ben burada onun akademik kişiliğini ve bilime yaptığı katkılarını özetlemek istiyorum;

1- Sırrı Erinc her şeyden önce başarılı bir öğretici olmuştur. Ondan ders veya konferans dinlemek gerçekten zevklidir. O, açık seçik ve çok akılcı bir ifade ile konuşur ve öğretir.

2- Coğrafyanın metodolojisini çok iyi kavramıştır ve elinden geldiğince öğretmeye gayret etmiştir. Bu konuda hemen her zaman gerek lisans gerekse lisans üstü düzeyde ders vermiş, yayın yapmıştır.

3- Esas yetiştirme ve tercih alanı olan jeomorfolojiye katkıları son derece büyüktür. Uzmanlık alanı olan glasyal morfolojide de Türkiye'nin yetiştirdiği en önemli araştırmacı olarak yurt içi ve yurt dışında haklı bir şöhret yapmıştır. Türkiye jeomorfolojisine "Periglasyal Topoğrafya", "Alüvyal Jeomorfoloji", "Klimatik Jeomorfoloji" kavramlarını getirerek bu konuların gerek ders ve konferanslarında incelemiştir. gerekse Türkiye'ye uygulayarak araştırmalar yapmıştır. Jeomorfolojide çakıl analizleri, hava fotolarının kullanımı gibi teknikleri ilk defa ve başarı ile uygulamıştır. Türkiye jeomorfolojisinin İstanbul Ekolünü salt Davisçi görüşten iklimik ve dinamik jeomorfoloji görüşüne getirmek için çalışmış ve başarılı olmuştur. Yazdığı jeomorfoloji kitabı bir başvuru eseri olarak değerini muhafaza etmektedir.

4- Ağırlık verdiği ikinci çalışma alanı olan klimatolojide Thorntwaite'i Türkiye'ye tanıtmış ve uy-

gulamıştır. Modern dinamik klimatoloji görüşünü yaymış ve geliştirmiştir. Uygulamalı Klimatoloji kavramı da ilk defa onun tarafından Türkiye'ye tanıtılmış ve uygulanmıştır. Ayrıca yağış etkinliği formülünü bulmuş ve uygulamıştır.

5- Erinc, Fiziki Coğrafyanın diğer branşlarında da başarılı çalışmalar yapmıştır. Özellikle Türkiye gölleri ve denizleriyle (Karadeniz, Ege) ilgili hidrografik etüdleri, toprak konusunda yaptığı çalışmalar ve sentez vejetasyon coğrafyası ders kitabı bu arada sayılabilir.

6- Coğrafyanın diğer konularında, örneğin tarımsal faaliyetler, bölge planlamacılığı, bölgesel etüdler gibi faaliyetleri vardır. Ayrıca Jeokoloji de Türkiye'de yayın yapmak, konferans ve ders vermek suretiyle ilk defa o tanıtmıştır.

7- Erinc'in başarılı bir idareci olduğu söylenilebilir. Gerek Fiziki Coğrafya Kürsüsü ve gerekse Coğrafya Enstitüsü onun idaresinde başarılı çalışmalar yapmıştır. Kurduğu ve müdürlüğünü yaptığı Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü bugünkü durumunu ona borçludur.

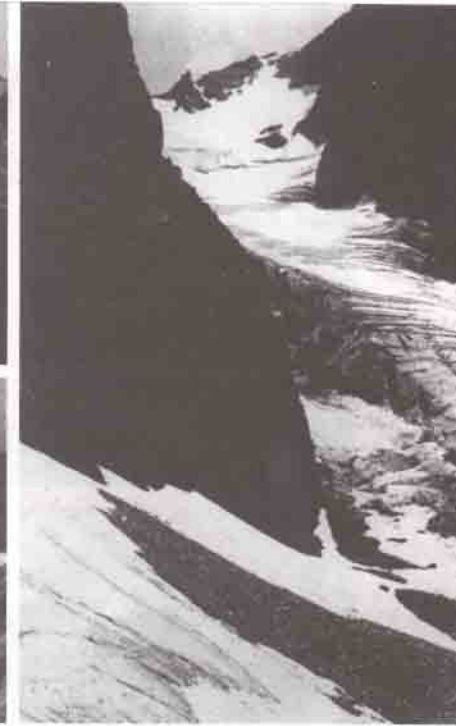
Kısacası Profesör Dr. Sırrı Erinc gerek Türkiye'de modern coğrafyaya katkılan, gerekse jeomorfolojiyi en fazla geliştirmiş ihtisas dalı haline getirerek Türkiye coğrafyasını yurt içi ve dışında tanıtıcı faaliyeti, idarecilik ve iyi insan yönüyle her zaman anılacak, örnek bir adamdır. Bu tür bilim adamları toplumun mali olurları. Yani kendi özel yaşamları pek olamaz. Dilerim ki Sırrı Erinc, öyküsünün bundan sonraki kısmında da bu modelle uyarak bilim âlemine, Türk Coğrafyasına ve bizlere, öğrencilerine faydalı olmaya devam etsin, bilimsel yaşamından kopmasın.

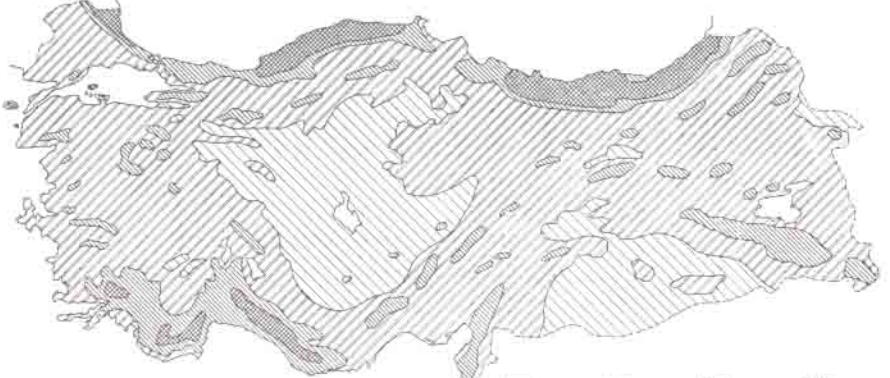
tanıtır ve Tümertekin ile birlikte "Türkiye'de Yağış oynaklığı" nı yazmakla yetinir. Bütün bunların yanında Erineç, uluslararası ününü de bu döneme borçludur. "The Geographical Review", "Geografiska Annaler" gibi dergilerde yazıları yayımlanan Erineç, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü'nün "Review" adlı dergisinde de yazılarını yayımlatır. Gerek bu derginin uluslararası dağıtımı ve gerekse ayrı baskı halinde gönderilmesi ile birçok bilim adamı tarafından tanınmış ve bulgularından yararlanılmıştır. 1952 yılında Washington'da düzenlenen konferansta Türkiye'deki Pleistosen Buzullaşması konusundaki bildirisini de onun uluslararası platformda ün kazanmasını sağlayan çalışmalarından biridir.

1957 yılı Erineç'in akademik yaşamında daha değişik bir dönemin başlangıcıdır. Bu dönemde Doç.Dr. Sırrı Erineç Profesör olur ve Fiziki Coğrafya Kürsüsünün başına getirilir. Erineç'in kürsüyü devraldığı günlerdeki en önemli faaliyeti öğretime Klimatoloji derslerini eklemesi ve kendi çalışmalarını da bu yönde yoğunlaştırmasıdır. "Bir Fiziki Coğrafya Kürsüsünde Fiziki Coğrafya'ya ilişkin bütün konulara yer verilmelidir" görüşünde olan Erineç bu tür eksiklikleri kendi verdiği ya da kürsü üyelerine verdirdiği derslerle kapama yoluna gider. Bu dönemde İstanbul Teknik Üniversitesi Hidrojeoloji Enstitüsünde verdiği dersleri bir kitap halinde yayımlar. Bu kitap gerek Türkiye İklimi konusundaki sentezi ve gerekse uygulamalı klimatoloji kavramını Türkiye'ye getirmiş olması bakımından büyük önem taşır. Erineç'in kendi kürsüsünde verdiği ve sonradan yayımladığı Klimatoloji kitabı ve klimatoloji araştırmaları ise dinamik-jenetik esasları temel alan, hava kütlelerinin hareketi ve niteliklerine yer veren, hava tiplerini saptayan modern dinamik klimatoloji görüşünü yansıtır. Klimatoloji araştırmalarında bu konudaki bilgisini ve yaratıcı gücünü ortaya koyan yapıtı 1965'te ortaya koyduğu "Erineç indisi" dir. Yağış etkinliğini belirleyen ve yalnız ve yalnız klimatolojide değil diğer birçok alanda hatta jeomorfolojide de uygulanabilen bu formül, o güne kadar kullanılan çeşitli kuraklık indisi formüllerinin en pratikidir.

Sırrı Erineç, 1960'ların başından sonra çalışma ağırlığını jeomorfoloji-

1944, Cilo Dağı'nın en yüksek (4135 m) doruğu ve buradaki buzullar (sol üst). 1945, Sırrı Erineç'in Süphan Dağı'nda keşfettiği buzul (sol alt). 1945, 1,5 km uzunluğundaki Büyük Kaçkar Buzulu (sağ)

Erineç formülüne göre Türkiye'de yağış atkinliği ve nemlilik derecesi bakımından farklı bölgeler.

Bir Bilim Adamı Olarak Sırrı Erineç

Ertuğrul Doğan
Prof.Dr. İÜ. Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü

Prof. Dr. Sırrı Erineç'i KTÜ'den İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü'ne geldiğim zaman tanıdım. Prof. Erineç Enstitünün müdürüydü. Kendisi aslında coğrafyacı olmakla beraber özellikle haritacılık, uydur teknolojileri ve deniz bilimlerine de büyük ilgi duyuyor, bu konuda araştırmalar ve yayınlar yapıyordu. Enstitü kadrosundaki genç elemanları da aynı konuda çalışmaya teşvik ediyordu.

Uzun yıllar boyunca başında bulunduğu Fiziki Coğrafya Kürsüsünde çok sayıda öğrenci yetiştirmiş olan Prof. Erineç, Türkiye Denizleri ile kıyı morfolojisi konulu derslerinde osinografiye de daima büyük önem vermiş bir bilim adamı olduğundan, ilk müdürü olduğu ve o zamanki adı ile Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü'nün de deniz bilimleri açısından gelişmesi için elinden gelen bütün çabayı göstermiş ve Enstitünün geldiği bugünkü konumunun temel harcını hem de çok sağlam yerleştirmiştir.

Enstitüden emekli olduğu zaman, yeni kurulmuş olmasına rağmen; oldukça iyi bir akademik kadro ve önemli osinografik araştırmaları yürütebilecek ekip ile ekipmanı bırakmıştır. Onun gayretleriyle Enstitü tarafından yayımlanmaya başlayan "Bülteni" adlı dergide hem kendisinin ve hem

de diğer deniz bilimcilerinin yazdığı çok önemli makaleler bilim dünyasına sunulmuştur.

Prof. Erineç daha önce jeomorfoloji, klimatoloji, vejetasyon coğrafyası ve çevre konularında yapmış olduğu çok sayıdaki özgün yayınlara özellikle Türkiye etrafındaki denizlerle ilgili önemli görüşleri içeren makaleler eklemiştir. Bunlardan Ege Denizi ve bu denizdeki kıta sahanlığı ile ilgili yazılan Türkiye'nin hak ve menfaatlerini de yakından ilgilendirdiğinden Dışişleri Bakanlığı bu konularda Prof. Erineç'i temsilci olarak görevlendirmiştir.

Prof. Erineç'in İngilizce, Almanca ve Fransızca gibi lisanslar dışında Rusça da bilmesi kendisine Rusların Karadeniz ile ilgili yapmış oldukları önemli çalışmaların orijinallerinden tetkik ederek değerlendirmeler yapmasına olanak vermiş ve genç osinografılara Rusça'dan yaptığı aktarmaları önemli bilimsel destek sağlamıştır.

Prof. Erineç çok geniş görüşlü bilimsel perspektiften baktığından, yazılarında ele aldığı konuların açık seçik ve anlaşılır bir şekilde işleyerek birçok araştırmacıya ışık tutmuştur.

Prof. Dr. Sırrı Erineç halen bilimsel çalışmalarına faal bir şekilde devam etmekte ve Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsünde Türkiye'nin çevresindeki şelf sahaları ile ilgili önemli bir projede yer almaktadır. Araştırmaların dışında binlerce öğrenci, yüzlerce doktorant ve akademisyen yetiştirmiş bir hoca olan Prof. Dr. Sırrı Erineç'in bilime daha birçok katkıda bulunacağına emin olarak bilgi ve deneyimlerinden her zaman yararlanmaktan büyük haz duymaktayız.

den sentez çalışmalarına kaydırır. 1960'ların başında Karapınar'daki yürüyen kumul sorununu bir gazetede kamuoyuna duyurur. Uygulamalı jeomorfolojiye ilişkin bu konuyu duyurması ülke çapında büyük ilgi uyandırır. Sırrı Erinç Türkiye'de ilk defa uygulamalı jeomorfoloji çalışma ve araştırmaları başlatır ve kürsüsünde ders olarak okutur.

1970'lerde yazdığı "Türkiye, İnsan ve Ortam" adlı yazısı ise jeokoloji açısından bir sentez girişimidir. Bu yazının devamı niteliğinde 1977 yılında "İstanbul Boğazı ve Çevresi" adlı bir kitap yazar ve 1980'de "Jeokoloji açısından İstanbul Yöresi" adlı bir konferans verir. Bu dönemdeki sentezleri içerisinde "Türkiye'de toprak çalışmaları ve Türkiye Toprak Coğrafyasının

Ana Çizgileri" isimli eseri hem çok başarılı bir deneme olması hem de Erinç'in derlediği bu çalışmadan ilginç sonuçlar çıkarması açısından önemlidir. Bu çalışma Erinç'in sentez çalışmalarının tipik bir örneğidir.

Sırrı Erinç'in bölge planlaması ve uygulamalı coğrafya hakkında da yazıları bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1958 yılında yayımlanan "Bölge Sınırlandırılmasının Esasları" adındaki araştırmasıdır. 1959 yılında yayımlanan "Bölge Planı Nasıl Yapılır?" isimli araştırmasını "Planlamada İklim Müdahale" ve "Tatbiki Coğrafya ve Planlama" adlı araştırmaları izler. Sırrı Erinç'in en önemli yapıtları arasında "Jeomorfoloji" adlı iki ciltlik çalışması, "Ortam Ekolojisi ve Degradasyonel Ekosistem Değişiklikleri" ve büyük bir kısmını kendisinin hazırladığı "Türkiye Atlası" sayılabilir. Jeomorfoloji adlı kitap, kendi alanında öncü nitelikler taşıyan ve jeomorfoloji araştırmaları yapacaklara yol gösterici bir eserdir. Türkiye Atlası, bugün güncelliğini kaybetmiş olsa da benzer bir çalışmayla yeri doldurulabilmiş değildir. Sırrı Erinç'in araştırmaları, özellikle de glasyal jeomorfolojiye ilişkin olanları yabancı araştırmacılar tarafından da kaynak olarak kullanılmıştır. Erinç, Avrupa Konseyi Uluslararası Coğrafya Ders Kitapları İnceleme Komisyonu'na seçilmiştir. Bunu 1956'da IGU (Uluslararası Coğrafya Birliği) toplantısında, 1961'de Polonya Kuaterner Araştırmaları toplantısında ve 1973 yılında Kuaterner Araştırmalar Birliği'nin Yeni Zelanda'da yaptığı toplantılarda kazandığı üne borçludur. Sırrı Erinç Avrupa Konseyi Uluslararası İnceleme Komisyonu'ndaki çalışmalarından birini şöyle anlatır: "Avrupa Konseyi 1960'lı yıllarda bütün konsey üyesi olan Avrupa ülkelerinde orta tedrisatta okutulan coğrafya kitaplarının incelenmesini ve gayri dostane veya gerçeğe uymayan ifadelerin kitaplardan çıkarılmasını isteyen bir proje geliştirmişti. Ben bu toplantılara 1960'tan 1967'ye kadar katıldım. Strasbourg'ta toplandık, Hollanda'da toplandık. Her ülkenin temsilcileri katıldı bu toplantılara. Ben orada ülkemi başarılı bir şekilde temsil ettiğime inanıyorum. Orada Türkiye'yi tanıtan bir yazı da yazdım.

Sırrı Erinç'in araştırmacı kişiliğinin yanında ele alınması gereken diğer bir

Öğrencisi Hocasını Anlatıyor

Korkut Ata Sungur

Prof. Dr. İÜ. Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü

Prof. Dr. Sırrı Erinç, Türkiye'nin önde gelen bilim adamlarından biri olması yanında ülkeye çok sayıda coğrafyacı, öğretmen ve akademisyen yetiştirmiş bir hocadır. Ülkemize coğrafya bilimi alanında birçok çağdaş yenilikler getirmiş bir araştırmacı-öğretici bilim adamı olarak büyük katkılan olmuştur. Yayınladığı çok sayıda kitap ve makaleleri ile coğrafyanın çeşitli konularına ışık tutmuştur.

Prof. Dr. Sırrı Erinç, Türkiye Coğrafyası ve özellikle "fiziki coğrafya" dalında çok sayıda yeniliğe de imzasını atmıştır. Örneğin jeomorfolojinin bugün önemli konularından biri olan "periglasyal topografya" kavramını ve terimini ülkemize ilk o tanıtmıştır. Prof. Erinç'in çeşitli dönemlerde tekrar baskılarla yayınlanmış olan *Jeomorfoloji I* ve *Jeomorfoloji II* adlı kitapları bugün Türkiye'de konusunda başyapıtlardır. Birincisinde, özellikle fiziki coğrafya öğrencilerine ve konu üzerinde çalışacak araştırmacılara gerekecek temel bilgiler yanında ayrıntılı bir şekilde ve ülkemizden titize seçilmiş örneklerle akarsu topografyası anlatılmaktadır. İkinci ciltte ise jeomorfolojide yer alan glasyal-periglasyal, kurak-yarıkurak, karst, kıyı ve volkan topografyaları en yeni bilgilerle anlatılmaktadır.

Prof. Dr. Sırrı Erinç'in bir başka başyapıtı da güncelliğini hiç kaybetmeyen ve bizim gibi konu ile ilgili çalışmalarda bulunanların zaman zaman başvurmak için daima elleri altında bulundurdukları "Klimatoloji ve Metodları" adlı kitabıdır. Defalarca basıldığı halde mevcudu hemen tükenen bu kitabı ile Prof. Erinç Türkiye'ye modern klimatolojiyi getirmiştir. Bütün coğrafyacılar, klimatologlar olduğu kadar meteorologlara da hitap eden bu kitap çok iyi seçilmiş örneklerle bezenmiştir.

Prof. Dr. Sırrı Erinç'in orijinal yayınları bu kitaplarla kalmamaktadır. Onun vejetasyon coğrafyası, çevre ve uygulamalı konularda birçok kitabı ve yayını vardır. Hemen bütün yayınları araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağıdır.

Aslında Prof. Erinç'in bilimsel katkıları bir iki sayfa içinde anlatabilmek mümkün değildir. Bu sebepten burada yaptığım yenilik ve fikirlerin hepsinden, örneğin ortaya koyduğu ve matematiksel bir indisle temsil edilen ve ülkemizin iklimik şartlarına büyük uygunluk gösteren kuraklık-nemlilik indisi, Karadeniz ve Ege gibi özellikle başka ülkelerle paylaşılan denizlerle ilgili çalışmalarından bahsedemiyorum.

Prof. Dr. Sırrı Erinç İÜ. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü'nün (yeni adı ile Deniz Bilimleri ve İşletmeciliği Enstitüsü) kurucularındandır ve ilk müdürüdür. Yayınladığı her eseriyle bizlere birşeyler öğreten Prof. Erinç'in bir öğrencisi ve asistanı olma şansını elde etmiş bir kişi olarak benim akademik hayatımda gurur duyduğum en yüksek unsur olmuştur.

ni görevlendirdi. Ben orada bir sergi açtım. Birçok arkadaşım yakasına Türkiye kokartını takmaya çekiniyordu. Ama ben yakamda Türkiye yazısıyla dışarıda da dolaştım. Çünkü saklanmak ağıma gidiyordu.”

Erinç'in son olarak Türkiye'yi temsil ettiği kongre 1987 yılında Kanada'nın Montreal kentinde yapılmış olmandır. Sırrı Erinç burada da bir sergi açar: "1979'dan beri coğrafi isimlerin standartizasyonu çalışmaları yapıyordu. Biz İstanbul diyoruz, Yunanlılar Constantinopol diyorlar, biz Selanik diyoruz, Yunanlılar Tesalaniki diyor; bu gibi şeylerin standart hale hale getirilmesi söz konusuydu. Ben bu konferanslara aşağı yukarı 1979 yılından itibaren katıldım. Son konferans Montreal'de oldu ve ben burada da bir sergi açtım.”

Sırrı Erinç'in Coğrafya eğitimine katkıları yalnız üniversite derecesinde değildir; aynı zamanda yazdığı lise ders kitaplarıyla da Türk eğitim sistemine katkıda bulunmuştur. Erinç bu katkıları şöyle anlatır: "Başlangıçta yalnız başladım. Sonraları bu sene kaybettiğimiz arkadaşımız Sami Öngörle birlikte 1942'den 1984 sonuna kadar ortaokul ve lise coğrafya kitapları yazdık. Böylece, aşağı yukarı 60 yaşına gelen insanların

çoğu, yani 1984'te lisede olanlar ve onlardan öncekiler benim gıyabi öğrencim sayılır. Arkadaşımı kaybettik ama ben hâlâ bu konuda çalışıyorum. Yalnız kendi adımla olan kitaplarım var. Bu sene de bir lise 1 kitabım çıktı. Böylece ortaöğretime katkım da 50 seneyi buluyor.”

Sırrı Erinç başarısını borçlu olduğu çalışmasını ve coğrafya bilimine bakış açısını şu sözleriyle anlatır: "Ben şuna inanıyorum: Coğrafya bütün bilimlerin

Prof. Dr. Sırrı Erinç ile bir Anı

Erdoğan Sür

Prof. Dr. DTCF, Coğrafya Bölümü

Coğrafya bilgini Prof. Dr. Sırrı Erinç'in bilim adamı ve insan olarak özelliklerini dile getirebilmek, satırlara dökmek kolay gerçekleştirecek bir iş değildir. Coğrafyanın hemen bütün dallarında, fakat özellikle Fiziki Coğrafya alanında, her konuda ilkeri bilim alemine sunan muhterem hocamızın öğrencisi olmak, Onun imzasını taşıyan evraklarla doktor, doçent ve profesör ünvanlarını alabilmek ayrı bir şans ve öğünmek için bir sebeptir.

Değerli hocamızla ilgili anı da nakletmek kolay değildir. Onu yakından tanımayanlar anlatımda abartı olduğunu sanabilirler. Boyunu aşan ve kendi dalında ilk olan eserleri meydana getirebilmek için harcadığı zaman, ömrünün nasıl geçtiğini ve geçmekte olduğunu kanıtlamaktadır.

Ankara Üniversitesi'nin mensupları olarak, ancak sınavdan sınava biraraya gelebildiğimiz kıymetli hocamızla ilgili utak bir hatıramızı nakletmeye gayret edeceğiz.

1960'lı yılların sonlarında, eşim Prof. Dr. Aynhan Sür ile birlikte, o vakitler sakin bir yer olan Marmara Adası'nda yaz tatilimizi geçirmek üzere bulunuyorduk. O sırada doktor asistanı olan ve 300-500 lira civarında maaş alan bizler için en ucuz tatil yapabileceğimiz bir yerdi bu şirin ada.

İskele yakınındaki Çınaraltı çayhanesinde peynirli pidelerimizi yedikten sonra, bu kez seyyar satıcıdan unlu kurabiyelerimizi alarak, hem ağızımızı tatlandırıyor hem de yürüyorduk ki, Erinç hocamızla yüzyüze geldik. Şaşkınlığımızdan ve biraz da utandığımızdan ellerimizdekileri nereye koyacağımızı bilemedik.

O, her zamanki tatlı gülümsemesiyle "devam edin çocuklar" dedi ve beraberce yürümeye başladık. Meğer, hocamızın Marmara Adası'nda yazlarını ve o kıymetli eserlerini yazmakta geçirdiği bir evi varmış. Ertesi gün, bizi davet ettiği evine giderek, çalışmalarını ve geleceğe dönük düşüncelerini dinleme şansına sahip olduk.

Hangi alanda olursa olsun, gerçek bilim adamlarının yetişmesi çok zordur. Coğrafya camiasının bu fırsatı Prof. Dr. Sırrı Erinç hocamızla yakalamış olması, mensupları için büyük bir şans ve kazançtır. Türkçe ve diğer dillerde verdiği eserleri, yapılıcak bilimsel çalışmalar için birer kıymetli kaynak ve yol göstericidir. Gerek yurt içinde, gerekse yurt dışında Türkiye ile ilgili yazılmış eserlerde Onun adını görmemek mümkün değildir.

Başlangıçta da belirttiğim gibi Erinç hocamızı birkaç satıra anlatmak mümkün değildir. Onu tanımak ve anlamak için, hangi branşta olursanız olun, eserlerini okumak, Coğrafyanın ne olduğunu anlamak ve sevmek için yeterli olacaktır.

anasıdır. Diğer bilimler sonradan ayrılmıştır; jeoloji ayrılmıştır, klimatoloji ayrılmıştır vesaire... Çok geniş kapsamlı bilgi veren bir ilim alanıdır. Bir coğrafya bölümünden hocanın notlarını okuyarak ve ona bağlı kalarak mezun olmak kolaydır. Bu en kolay tahsillerden birisidir. Bu yüzden bir zaman birçok insan buna eğilim göstermişti. Fakat bugünkü coğrafya öyle değildir; laboratuvara dayanır, arazi çalışmalarına dayanır. İster beşeri, olsun ister fiziki coğrafya olsun muhtelif bilim alanlarında temel bilgilere ihtiyaç gösterir. Onun içindir ki iyi coğrafyacı olmak son derece zor bir iştir; çünkü bir çeşit insanlı tabiat felsefesi yapabilmek ve tabiatı bir bütün olarak değerlendirme yeteneğine ulaşmanız gerekir. Bu itibarla zannediyorum ki coğrafya en faydalı bilimlerden biridir. Bir memleketin potansiyelini ortaya koymak için envanter yapacaksınız, tümünü birden ortaya koymak ancak iyi bir coğrafyacının işidir. Gerçek bir coğrafyacının söylediğim gibi yetişmesi gerekir.”

Sırrı Erinç çalışmalarını emekli olduktan sonra da sürdürmüştür. Bugün hâlâ önemli projelere katılmakta ve yeni kitaplar yazmaktadır. "Biz elimizden geldiği kadar birşeyler yapmaya çalıştık. Ben hâlâ da çalışıyorum. Şu anda Ege Tabanının Morfolojisi adlı ortak bir projede ben, İTÜ ve Seyir Hidrografi birlikte çalışıyoruz.”

Sırrı Erinç bugüne değin Türkiye Coğrafyası üzerine sayısız çalışmalar yapmış, birçok bilimsel çalışmaya imzasını atmış, 1995'te TÜBA şeref üyeliğine seçilmiştir. Ama bunu yeterli görmemektedir. Hâlâ içinde yeni çalışmalar yapma isteği duyar ama eski düşünüyü de unutmamıştır: "Ben zamanında Amundsen'in, Scott'un, kutupları keşfeden insanların hayranıyım. Oralara gidemediğim için üzülüyorum. Coğrafyacı olarak dünyanın birçok yerini gezdim, kongrelere gittim. Brezilya'dan İzlanda'ya, Amerika'nın muhtelif yerlerinden Yeni Zelanda'ya kadar birçok yere gittim. Afrika'yı fazla görmedim, oraları görmek isterdim. Bir de büyük bir araştırmaya, keşif gezisine katılmak isterdim. Bu insana büyük bir heyecan veriyor.”

Bu yazının hazırlanmasında yardımlarından dolayı Sırrı Erinç'e, Vakıfı Erinç'e, Celal Şengül'e, Ajan Kutlu'ya, Fıratgöl Değirne'ye, Korkut Aka Sangar'a ve Erdoğan Sür'e teşekkür ederiz.

Gökhan Tok